

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Efectes del vincle afectiu en el desenvolupament del llenguatge infantil

Maria Antònia Sureda Moragues

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2020-2021

Treball tutelat per Dra. Ariadna Benet Parente
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor	
Sí	No	Sí	No
☒	☐	☒	☐

Resum

En el present treball de fi de grau, s'estudia la relació entre el vincle afectiu de l'infant amb el seu referent i el seu posterior desenvolupament lingüístic, així com l'impacte que poden tenir els efectes del primer sobre l'adquisició del llenguatge en funció de la tipologia. Primerament es durà a terme una explicació d'ambdós processos de manera individual, per després poder-ne establir la relació de manera més clara, vinculant els dos tipus de desenvolupament com a part del desenvolupament integral de l'infant. D'aquesta manera, s'aniran tractant els aspectes clau d'ambdós conceptes i posteriorment es conclourà amb el paper del mestre dins aquest procés per acompanyar-lo des de l'escola amb una sèrie de propostes d'estratègies per enriquir l'aprenentatge lingüístic.

Paraules clau: vincle afectiu, aferrament, desenvolupament lingüístic, primera infància, educació infantil

Abstract

In the present dissertation, the relationship between the child's emotional bond with his / her referent and his / her subsequent linguistic development is studied, as well as the impact of the effects of that affective bond with the adult on the language acquisition depending on the type of bond. First, an explanation of both processes will be carried out individually, so that the relationship between them can be established more clearly, linking the two types of development as part of the comprehensive development of the child. In this way, the key aspects of both concepts will be addressed and finally the role of the teacher in the process to accompany the child from school will be concluded with a series of approaches and strategies to enrich language learning.

Key words: emotional bond, clinging, language development, early childhood, early childhood education

ÍNDEX

1. Introducció	5
2. Objectius	6
3. Metodologia	6
4. Marc teòric	7
4.1. El vincle afectiu	7
4.1.1. Definició i importància del vincle afectiu	7
4.1.2. La formació del vincle afectiu	10
4.1.3. Tipologia del vincle afectiu	12
4.2. El desenvolupament del llenguatge infantil	15
4.2.1. Els precursors del llenguatge infantil	16
4.2.2. L'enfocament interaccionista del desenvolupament del llenguatge	17
4.2.3. El desenvolupament dels components del llenguatge	19
4.2.3.1. El desenvolupament fonològic	19
4.2.3.2. El desenvolupament semàntic	21
4.2.3.3. El desenvolupament morfosintàctic	22
4.2.3.4. El desenvolupament pragmàtic	23
5. La relació entre el vincle afectiu i el desenvolupament lingüístic en la infància	24
5.1. La parla materna i l'adquisició del llenguatge	24
5.2. Conseqüències dels diferents tipus de vincle en el desenvolupament del llenguatge	27
5.2.1. Vincle segur i llenguatge	31
5.2.2. Vincle insegur i llenguatge	32
5.3. Pràctica docent i desenvolupament del llenguatge	36
5.3.1. Estratègies per estimular el desenvolupament del llenguatge dins l'aula	39
6. Conclusions	41
7. Bibliografia	43

1. INTRODUCCIÓ

En el present treball es duu a terme una explicació del procés de formació del vincle afectiu de l'infant durant els primers anys de la seva vida amb el seu referent, fent èmfasi en aquesta etapa com un procés essencial del desenvolupament cognitiu i social de l'infant i en les classificacions que el teòric John Bowlby va diferenciar de la mà d'altres autors pel que fa a la qualitat del vincle. També s'aprofundirà en el procés de desenvolupament del llenguatge infantil en aquesta etapa de la vida, durant la primera infància, per entendre la relació que presenten el mateix llenguatge amb el vincle afectiu que el nadó comença a desenvolupar des dels primers minuts de vida.

El tema elegit parteix de la iniciativa de conèixer més profundament els efectes del vincle afectiu en el desenvolupament integral dels infants i les seves conseqüències i relacions sobre un aspecte concret d'aquest procés de creixement: el llenguatge, ja que consider que ambdós temes són pilars per al benestar i desenvolupament de l'infant, i que marcaran la qualitat de la seva vida i les seves relacions interpersonals. Per tant, d'aquí sorgeix la voluntat de determinar, si existeix, la relació entre aquests dos fenòmens que tenen lloc durant la infantesa.

D'aquesta manera, es pretén establir una relació fonamentada en diverses fonts teòriques del vincle afectiu amb el desenvolupament lingüístic infantil, per entendre ambdós processos des de la complementarietat i l'efecte que tenen un sobre l'altre.

Aquest treball es basa en una investigació bibliogràfica i del contrast de diverses fonts teòriques per arribar a relacionar el vincle afectiu infantil amb el seu referent i els efectes que aquest tindrà en el desenvolupament lingüístic, principalment basats en els coneixements teòrics aportats per John Bowlby, creador de la teoria del vincle i defensor de la relació entre les vivències emocionals i el comportament.

Per arribar a les conclusions, s'ha dut a terme la lectura de diverses obres, articles i estudis que aclareixen les relacions entre els dos pilars d'aquest treball per arribar a la importància de la seva relació: per una banda com s'estableix el vincle afectiu i quins tipus en trobam i, per una altra, com s'adquireix el llenguatge en la primera infància.

2. OBJECTIUS

L'objectiu principal d'aquest treball de fi de grau és el següent:

- Determinar la possible relació entre el vincle afectiu que forma l'infant amb el seu referent amb els efectes que aquest tindrà sobre el desenvolupament lingüístic.

D'altra banda, com a objectius específics, es pretén:

- Estudiar la incidència de la formació del vincle afectiu de l'infant en el seu desenvolupament.
- Conèixer el procés de formació del vincle afectiu i els diferents tipus.
- Entendre el procés de desenvolupament del llenguatge en els primers anys de vida.
- Comparar els efectes que tenen els diferents tipus de vincle en el desenvolupament del llenguatge.

3. METODOLOGIA

Per dur a terme el present treball, he realitzat una recerca exhaustiva de la bibliografia que em podia ser d'utilitat per tal d'explicar de la manera més clara per una banda el desenvolupament del vincle afectiu de l'infant i, per l'altra, el seu desenvolupament lingüístic, però sobretot per establir-ne una relació i entendre els dos processos com a interdependents.

Per això, vaig utilitzar els recursos de Google Acadèmic, la biblioteca en línia de la UIB i la recerca en biblioteques físiques per poder aconseguir el material necessari, fent la recerca tant en català i castellà com en anglès, ja que és un tema que es troba estudiat arreu del món. Em vaig basar en la recerca per paraules clau, utilitzant les que he anomenat anteriorment, que són les següents: *vincle afectiu*, *aferrament*, *desenvolupament lingüístic*, *primera infància* i *educació infantil*.

A partir d'aquí, els criteris que he emprat per destriar els articles o la informació d'interès, ha estat comprovar que provenen de fonts fiables, com revistes acadèmiques, publicacions oficials o autors reconeguts. M'he volgut centrar articles acadèmics que recullen informació d'autors

que han estudiat el tema en profunditat, els creadors de les teories principals del vincle i que parlen del desenvolupament de l'infant tant de l'àmbit lingüístic com de l'afectiu.

També llibres escrits per autors que se centren en el vincle afectiu i la seva importància i repercussió a la vida de l'infant, així com el seu desenvolupament i la seva relació amb la cognició i el llenguatge, entre altres aspectes com el paper de l'educador o el familiar, com són *Desarrollo del lenguaje en la primera infancia mediante el vinculo afectivo* de Valeria Álvarez (2019), *Educación en el vínculo* de Rafa Guerrero (2020) i *Vínculos afectivos: Formación, desarrollo y pérdida* de John Bowlby (1986). A més, volia fer constar la lectura i l'estudi de diverses investigacions consultades que estableixen la relació esmentada entre vincle i llenguatge, que és l'objectiu principal proposat per al treball, i que per tant considerava imprescindible que quedés reflectit amb la riquesa més gran de fonts possible per donar validesa al treball.

D'aquesta manera, el treball s'ha realitzat a partir d'una sèrie de llibres, articles i estudis que s'han analitzat i dels quals s'ha extret la informació més important, per contrastar-la i redactar-la d'una manera estructurada que en permeti l'enteniment i sobretot que evidenciï la relació d'aquests dos conceptes tan importants pel desenvolupament infantil com són la formació del vincle afectiu i l'adquisició del llenguatge de l'infant.

4. MARC TEÒRIC

4. 1. El vincle afectiu

4.1.1. Definició i importància del vincle afectiu

La teoria del vincle afectiu troba el seu origen en l'autor John Bowlby (1907-1990), psicoanalista que es va dedicar a investigar el vincle i el desenvolupament infantil.

El mateix autor defineix la teoria del vincle:

La teoría del apego es una forma de conceptualizar la propensión de los seres humanos a formar vínculos afectivos fuertes con los demás y de extender las diversas maneras de expresar emociones de angustia, depresión, enfado cuando son abandonados o viven una separación o pérdida. (John Bowlby, 1998, citat per Gago, 2014, p. 2)

Ortiz Barón i Yarnoz Yaben (1993), com va citar Gago (2014), defineixen l'aferrament d'aquesta manera: "El apego es el lazo afectivo que se establece entre el niño y una figura específica, que une a ambos en el espacio, perdura en el tiempo, se expresa en la tendencia estable a mantener la proximidad y cuya vertiente subjetiva es la sensación de seguridad" (p.2).

D'aquesta manera, el vincle afectiu és aquella relació que existeix entre l'infant i el seu cuidador principal, normalment la mare, que es va formant des dels primers moments de la seva vida i que perdurarà en el temps. A més, tal com diu Urizar (2012), Bowlby afirmava que aquest vincle no depèn únicament de la relació amb l'alimentació, tot rompent amb les anteriors creences. És a dir, tot i que ajuda a la supervivència de l'espècie i al desenvolupament del nadó, el vincle té a veure sobretot amb la relació interpersonal entre el nadó i el cuidador, que depèn de la conducta i la cura, a més del contacte físic.

Cuanto se sabe en la actualidad acerca de la ontogenia de los vínculos afectivos indica que se desarrollan debido a que la criatura joven nace con una intensa tendencia a aproximarse a ciertas clases de estímulos, y preferentemente a los relacionados con la familia, así como a evitar otras clases de estímulos, sobre todo los extraños. (Bowlby, 1986, p. 93)

Com explica Gago (2014), l'infant, des del moment del seu naixement, cerca la proximitat i la protecció del seu cuidador principal, amb el qual gaudeix d'un contacte sensorial privilegiat. Aquesta seguretat que li proporciona el cuidador serà la base que afavorirà l'autonomia de l'infant en el procés del seu desenvolupament, ja que l'infant va construint la percepció de si mateix i dels altres en funció de la seva interacció amb l'entorn i de la presència i resposta del

seu cuidador en el procés (Martínez, 2008). És a dir, si l'infant construeix un vincle segur, veurà els iguals com a persones en qui pot confiar i tindrà més seguretat en si mateix.

Bowlby insistia en la importància del sentiment de seguretat del nadó cap a la mare com a element fonamental del vincle afectiu, ja que la qualitat d'aquesta relació serà decisiva per al posterior desenvolupament de l'infant (Urizar, 2012).

Com exposa Martínez (2008), per a la formació d'aquest vincle, és necessari tenir en compte diversos aspectes: el temperament de l'infant, com és el seu cuidador i com perdurarà la relació en el temps.

Les funcions del vincle afectiu, segons Uribe (2012), són: “Mantener la proximidad del cuidador principal; procurar el sentimiento de seguridad que promueva la exploración; regular las emociones; dar estrategias para hacer frente al estrés; favorecer la sociabilidad” (p. 4).

Un aspecte important per entendre la definició de vincle afectiu és diferenciar la *interacció* del *vincle*, ja que no totes les relacions que tindrà l'infant faran que s'estableixi un vincle, tot i que la creació de nous vincles pugui sorgir durant tota la vida amb diferents persones. Segons Horno (2008), la diferència entre ambdós conceptes és la següent:

Interacción es una relación temporal, intercambiable, sin implicación afectiva ni compromiso. *Vínculo* es una relación de dos única e insustituible (no es una característica de la persona sino de la relación), en la que ha habido implicación afectiva, permanencia en el tiempo y en la que se ha generado un proyecto de vida. (p. 305)

També cal fer una diferenciació entre els conceptes de *vincle* i *aferrament*, que moltes vegades podem confondre com a sinònims:

Com explica Álvarez (2019), el *vincle* es podria definir com la relació entre persones que tenen un cert grau de confiança, que es dona en un entorn bsat en la comunicació i el desenvolupament col·lectiu (p.35).

En canvi, *l'aferrament* és l'element pre-disposat que enllaça a dues persones per assegurar-ne la supervivència, protecció i la seva cura tant física com emocional. Respòn a sentir-se segur, estimat i protegit per l'adult, afavorint el seu desenvolupament social, afectiu, cognitiu i psicològic (Álvarez, 2019, p.35).

D'aquesta manera, com diu l'autora, podriem dir que en el desenvolupament psicoevolutiu de l'infant, primer apareix l'aferrament i després el vincle.

4.1.2. La formació del vincle afectiu

Com explica Horno (2008), el desenvolupament integral de l'infant comença des de la base de l'afectivitat, és a dir, primerament trobam un desenvolupament afectiu, on trobam una relació amb el cuidador, de qui l'infant adquireix la consciència de l'existència i s'hi vincula. Un pas més enllà, trobam el desenvolupament cognitiu, que parteix de l'anterior i el complementa aportant nova informació transmesa per la figura vinculant de l'infant que, posteriorment, permetrà el desenvolupament social, on l'infant ja ha adquirit una sèrie d'estratègies cognitives i socials que faran que es relacioni d'una manera particular amb les persones del seu entorn. D'aquesta manera, sabem que aquest vincle amb la persona de referència ajudarà a construir la identitat de l'infant i la seva manera de veure el món i d'expressar-se.

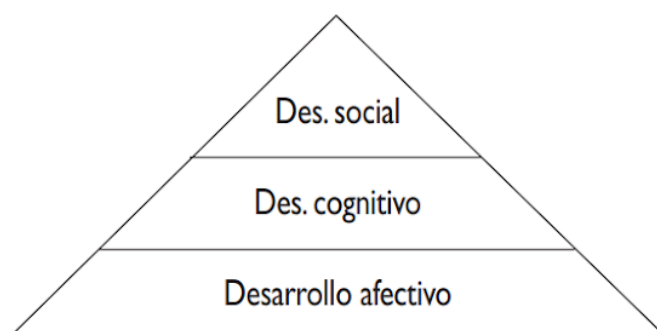

Figura 1. Etapes del desenvolupament integral de l'infant (Horno, 2008, p. 304).

“La información que el niño/a integra en su psiquismo es, hasta muy tarde, aquella que le llega de sus vínculos afectivos, que cumplen una función especular fundamental para el desarrollo de nuestra identidad” (Horno, 2008, p. 304). Aquesta informació que rep l'infant sempre té una

càrrega afectiva, ja sigui positiva o negativa, però sempre hi haurà un valor afectiu en la transmissió, que tindrà un efecte en la vida de l'infant (Horno, 2008).

Com explica Horno (2008), la construcció del vincle és un procés que necessita les dues parts per formar-se, la *díada del vincle*, en la qual cada una de les parts aporta uns elements diferents. En primer lloc, la formació genètica del nadó i les seves característiques físiques, així com les seves capacitats, com poden ser les seves preferències perceptives, ja que l'olfacte, el gust i el tacte es desenvolupen abans que la vista i l'oïda i cada infant té unes preferències pròpies, les seves conductes senyalitzadores i reflexes, el temperament o possibles discapacitats.

Tots aquests factors matisen i fan diferent en cada cas el vincle que s'establirà amb el seu cuidador, perquè cada infant és únic i, per tant, expressa les seves necessitats i preferències de manera distinta. En segon lloc, si ens fixam en les figures parentals, veim que l'actitud amb la qual esperen l'arribada de l'infant influeix el seu benestar emocional i el grau de receptivitat cap a les necessitats del nadó i la seva cura.

Per tant, com diu aquesta autora, si volem fomentar un vincle segur, és important transmetre afectivitat a l'infant, sigui mitjançant paraules, accions o físicament. També cal generar un sentiment de pertinença, és a dir, fer sentir l'infant únic i especial, fer-lo conscient del valor de la relació i transmetre-li seguretat i protecció. Això es pot aconseguir compartint temps i conèixer-se mútuament, compartir temps de qualitat amb l'infant i tenir una intimitat compartida. Finalment, és positiu tenir un compromís i una responsabilitat per tenir cura de l'infant i garantir-ne el benestar (Horno, 2008).

Lantarón (2014), pel que fa a les etapes del desenvolupament del vincle afectiu, explica que l'infant, durant la seva primera infància, passa per diversos moments en relació als estímuls que rep i les seves necessitats i demandes per part de la mare:

- Des del naixement fins als tres mesos, els infants reconeixen la mare i prefereixen estímuls com la veu, cara i l'escalfor humana que li pot proporcionar aquesta.
- Dels tres als sis mesos, la díada mare-fill té un paper fonamental. És el moment en què l'infant comença a desenvolupar les seves capacitats cognitives i sensorials que li permeten identificar les cares. Per això en aquest moment tenen tanta importància les

relacions properes i les interaccions on l'infant pugui disfrutar del cara-a-cara. A més, cal destacar les *protoconverses*, on la mare parla amb el nadó intercanviant sons i fent èmfasi en les expressions facials, que provoquen estats d'ànim en l'infant i retroalimenten la conversa, ja que la mare torna a respondre amb expressions complementàries. D'aquesta manera, l'infant va entenent i incorporant aquestes *protoconverses* per relacionar-se i com a mecanisme d'interacció social.

- Dels sis mesos a l'any, apareix en el comportament del nadó la por cap als desconeguts, de manera que prefereixen estar amb la mare o la seva persona vinculant, manifestant angoixa o protesta quan es separen i alegria quan es retroben.
- Finalment, a partir de l'any, el vincle ja es troba establert i a poc a poc el nadó va assolint cada vegada més autonomia per desplaçar-se i expressar-se. D'aquesta manera, va aprenent a relacionar-se i interactuar amb l'entorn.

4.1.3. Tipologia de vincle afectiu

Com explica Ara (2012), partint de la teoria del vincle afectiu de Bowlby i amb les posteriors aportacions de Mary Ainsworth i Mary Main, es varen establir diversos tipus de vincle. En un primer moment, Ainsworth va diferenciar tres patrons:

- Vincle segur (tipus B)
- Vincle insegur-evitatiu (tipus A)
- Vincle insegur-resistent (tipus C)

Més tard, Main i Salomon varen plantejar l'existència d'una altra categoria (Ara, 2012):

- El vincle desorientat-desorganitzat (tipus D).

D'aquesta manera, trobam quatre patrons de vincle afectiu classificats de la següent manera:

- **Vincle segur (tipus B):** en aquest tipus de vincle, l'infant se sent segur amb el seu cuidador (normalment, la mare) i, per tant, és autònom i se sent segur per explorar el

seu entorn i obrir-se a les altres persones. Les dues parts que constitueixen el vincle es senten que hi pertanyen, tenen la seguretat de la presència de l'altre (Horno, 2008).

Com diu Gago (2014), l'infant sent la seva figura parental present i disponible, confia que li farà costat en les situacions difícils i li oferirà seguretat i protecció. Cerca activament el contacte i la interacció amb la mare i expressa els seus sentiments donant resposta adequadament als estímuls.

El cuidador, per tant, està atent a les necessitats de l'infant i li ofereix una resposta ràpida, però també deixa a l'infant la llibertat suficient per a que sigui cada cop més autònom.

- **Vincle insegur:** el desenvolupament de l'infant es veu condicionat per la incertesa i la recerca de la seguretat en el seu referent, ja que no s'hi senten segurs (Horno, 2008).
- **Vincle evitatiu (tipus A):** els infants presenten una falsa dependència cap al seu cuidador, ja que no es senten segurs i, per tant, intenten afrontar les emocions negatives amb autonomia fent veure que no necessiten la seva figura parental. “Parece intentar vivir la propia vida emocional sin el apoyo y el amor de los otros, desde una tendencia a la autosuficiencia, y con una ausencia casi total de expresiones de miedo, malestar o rabia” (Gago, 2014, p. 5). Per tant, presenten dificultats a l'hora d'establir relacions interpersonals amb els altres tot i que tenen un bon desenvolupament cognitiu (Horno, 2008).

A més, tal com diu Gago (2014), el fet comú d'aquests infants d'esquivar o evitar la seva figura paterna, pot alimentar el sentiment de rebuig per part d'aquesta, augmentant la percepció del fill. D'aquesta manera, l'infant es comportarà de manera similar amb el seu cuidador que amb altres persones, mostrant la mateixa indiferència cap a les figures adultes.

Si ens fixam en les conductes parentals del cuidador, observam, com explica Gago (2014), que neguen les necessitats de l'infant distanciant-se de les seves emocions, sentint-se fins i tot amenaçats per la seva conducta quan necessiten l'adult i ho

expressen mitjançant el plor o cridant la seva atenció. Per aquest motiu, solen reaccionar amb rebuig i actituds controladores davant l'infant.

- **Vinle ambivalent-resistent (tipus C):** en aquest cas, com explica Horno (2008), la figura parental de l'infant no ha demostrat una coherència donant resposta a les seves necessitats, essent inconsistents i no havent estat presents sempre per a l'infant. “Emplean su tiempo y energía en buscar la seguridad respecto a sus figuras parentales en vez de desarrollarse desde ella” (Horno, 2008, p. 309). És a dir, normalment tenen una necessitat de contacte físic per reafirmar l'aprovació dels pares i, a més, tenen una falta d'autonomia per explorar el seu entorn i establir relacions socials, moltes vegades causada per la interferència dels pares en els moments d'exploració de l'infant. “Propenso a la angustia de separación. Por ello, tienden a aferrarse a la madre. La exploración del mundo les genera ansiedad, que genera a su vez una ausencia de conductas exploratorias” (Gago, 2014, p. 6).

Fent referència a Gago (2014), l'infant dubta de la disponibilitat del seu cuidador, i la presència d'aquest tampoc el calma davant l'angoixa ni davant la seva absència. Sol reaccionar, com indica el nom, de manera ambivalent: és a dir, per una banda rebutjant el contacte amb la mare i, tot seguit, cercant-lo ansiosament.

Pel que fa al comportament parental, trobem una falta de *sincronia emocional* amb l'infant: més enllà de la possible absència física de la mare, hi ha una incoherència i inconsistència de la seva atenció a l'infant a causa de la falta de disponibilitat psicològica (Gago, 2014).

- **Vinle desorganitzat (tipus D):** Sol estar relacionat amb situacions de maltractament infantil, ja que els infants que estableixen aquest tipus de vinle amb la seva figura vinculant tenen una conducta evitativa o fins i tot agressiva causada per la falta de seguretat i afecte durant la relació (Horno, 2008). Com explica Gago (2014), trobem una oscil·lació entre cerca i evitació de l'adult per part de l'infant, ja que el model relacional que ofereix el cuidador és caòtic i canviant.

En el contexto de un modelo relacional de carácter caótico, cambiante e indiscriminado (se apegan, se desapegan para apegarse a otro, pero siempre de manera superficial), se produce un modelo de vinculación “utilitario” ante rupturas previas, para protegerse de la frustración y vulnerabilidad. (Gago, 2014, p. 6)

L'actitud i la pràctica parental moltes vegades és conseqüència d'una pròpia experiència traumàtica durant la seva infància, mostrant una incompetència patològica, com explica Gago (2014), relacionades en molts de casos amb situacions de patologies psiquiàtriques o drogodependència.

Pel que fa a la distribució de tipus de vincle en la població general, segons Gago (2014), observam les següents dades:

- El vincle **segur** representa un 65% de la població
- El vincle **insegur evitatiu** representa un 20% de la població
- El vincle **insegur resistent** representa un 10% de la població
- El vincle **desorganitzat** representa un 5% de la població

4. 2. El desenvolupament del llenguatge infantil

Uns dels principals aspectes del desenvolupament de l'infant són les habilitats socials i les comunicatives, que van íntimament relacionades. Com expliquen Acuña i Sentis (2004), enmig d'aquest procés, trobam el desenvolupament del llenguatge, que permet a l'infant interaccionar amb el seu entorn.

Com diuen els autors, cal que entenguem el desenvolupament lingüístic infantil a partir de la importància de la comunicació prelingüística que aquest té amb el seu entorn més proper, normalment amb la mare. Com també explica Jiménez (2010), aquesta comunicació té com a component principal el llenguatge no verbal.

A més, com explica aquest autor, “el lenguaje no debe considerarse exclusivamente como una combinación de símbolos para formar palabras y oraciones, sino como una herramienta que facilita las interacciones entre personas que expresan información, sentimientos y emociones” (Jiménez, 2010, p. 102). És a dir, cal que entenguem la importància d’entendre el llenguatge com un mitjà d’expressió, des del seu context i la seva dimensió contextual i relacional, que va més enllà de l’estructura sintàctica i de la morfologia. Per aquest motiu és tan important tenir cura de proporcionar interaccions riques als infants durant els primers anys de la seva vida, donant importància als elements no verbals, al seu context relacional i social.

4.2.1. Els precursors del llenguatge infantil

Durant els dos primers anys de vida de l’infant, com explica Jiménez (2010), són molt importants els precursors del llenguatge, tots aquells aspectes que són la base per al posterior desenvolupament del llenguatge com a tal i que ajudaran l’infant a assolir-lo de la millor manera possible.

Aquestes aptituds, segons Jiménez (2010), es poden classificar en cinc tipus:

- Les aptituds visuals: es tracta d’aquells contactes entre l’infant i l’adult on hi ha una observació mútua, un seguiment amb la mirada i una observació referencial.
- Les aptituds auditives: aspectes relacionats amb l’oïda de l’infant, que està atent als sons del seu entorn i els localitza a l’espai.
- Les aptituds motrius: l’adult és el model de l’infant i, per tant, aquest imitarà i tindrà com a referència els moviments que faci l’adult, imitant-los a través de gestos i moviments corporals, també combinant-los amb els sons en alguns casos.
- Les aptituds preorals: dins aquest grup, trobam la imitació de sons de la parla de forma oral, on l’infant reproduceix el que sent per part dels adults.
- Les actituds pragmàtiques primerenques: trobam els primers signes de comunicació social, on l’infant mostra habilitats primerenques d’alternança.
- Les actituds cognitives: cal recalcar la permanència de l’objecte, un gran canvi cognitiu dins el pensament de l’infant, així com el reconeixement de causes i efectes de les coses que passen al seu voltant i també la recerca de mitjans per arribar a allò que vol aconseguir, ja que l’infant ja reflexiona i cerca solucions a aquest tipus de problemes.

Si coneixem els pilars del desenvolupament del llenguatge, tindrem més eines i coneixements per entendre la importància de donar suport i tenir cura d'aquests aspectes a l'hora d'interactuar amb l'infant i proporcionar-li un entorn ric d'aprenentatge per al seu desenvolupament.

Taula 1.2. Emergència de les respostes als sons i la parla –1r. any

Edats aproximades		
Nadó	S'espanta amb un so fort. Mou el cap per mirar en la direcció del so. Es calma amb la veu. Prefereix la veu de la mare a una veu estranya. Discrimina molts dels sons de la parla.	Plors.
1-2 mesos	Somriu quan li parlen.	Sons a la parla. Riure.
3-7 mesos	Respon diferent a entonacions diferents (ex. agradables, d'enuig).	Plors segons l'estat. Sons més com la parla. Balboteig.
8-12 mesos	Respon al nom. Respon al no. Reconeix frases de jocs (ex. tat). Reconeix mots de rutines (ex. dir adéu). Reconeix alguns mots.	

Font: taula adaptada i traduïda de: J. Sachs (1993). (3a. ed.) *The emergence of International communication*. A J. Berko Gleason. *The development of language*. Columbus, Ohio: Merrill.

Figura 2. Emergència de les respostes als sons i a la parla durant el primer any (Aparici i Noguera, 2012, p. 34).

En aquest requadre, podem observar algunes de les respostes del nadó davant les interaccions verbals de l'adult, que van evolucionant a mesura que es desenvolupa i té més eines per expressar-se, fins que apareixen les primeres paraules. Més endavant aprofundirem en aquest procés de desenvolupament dels sons i dels mots.

4.2.2. L'enfocament interaccionista del desenvolupament del llenguatge

Existeix una gran varietat de corrents sobre la natura del llenguatge i el seu desenvolupament en els infants, però he decidit centrar-me en l'enfocament interaccionista perquè dona una gran importància a la relació de l'infant amb el seu entorn i amb el seu procés de socialització a l'hora de desenvolupar i adquirir el llenguatge. D'aquesta manera, em centraré en les teories de Bruner i Vygotski per explicar aquest procés en l'etapa infantil, que posteriorment serà d'ajuda per poder entendre millor la relació que s'estableix amb el vincle afectiu.

Aparici i Noguera (2012) expliquen que en l'enfocament interaccionista "El llenguatge sorgeix a causa del rol que tenen les funcions sociocomunicatives en les relacions humanes: una estructura lingüística més madura permet formes més variades i sofisticades de relació social amb els altres" (p. 26). És a dir, les relacions socials i la interacció de l'infant amb les persones del seu entorn aniran formant i enriquint el seu desenvolupament lingüístic, donant-li més eines com més rica sigui aquesta interacció.

Aquesta teoria, segons les autores, entén que els infants i el seu entorn constitueixen un sistema dinàmic, on les dues parts es necessiten l'una a l'altra per comunicar-se de manera eficaç i per ajudar l'infant a enriquir el seu desenvolupament pel que fa al llenguatge. Els adults, normalment els pares, fan servir una sèrie d'estratègies per afavorir aquesta relació, com per exemple el *motherese*, el llenguatge que usam quan parlem amb un infant per facilitar-ne l'enteniment, de manera que adaptam les seves característiques (Aparici i Noguera, 2012).

Aparici i Noguera (2012), expliquen que el que aquest corrent considera important és el *funcionalisme* del llenguatge, és a dir, pels infants el més important no són les estructures gramaticals, sinó entendre els altres i fer-se entendre ell mateix. D'aquesta manera, es posa com a prioritat la funció social del llenguatge i saber utilitzar-lo de la millor manera depenent de cada situació i context.

Com a pilars de l'interaccionisme, segons Aparici i Noguera (2012), trobam en primer lloc que les persones estan preparades per aprendre el llenguatge, tenim unes bases innates generals que ens permeten entendre i desenvolupar el llenguatge, tot i que és cert que necessitam certs desenvolupaments fisiològics previs per poder adquirir-lo. Per aquest motiu és important la maduració cognitiva, ja que és necessària com a base per poder desenvolupar el llenguatge posteriorment. Tot i aquest cert innatisme dels humans, aquest corrent té com a pilar fonamental l'entorn com a paràmetre essencial per a l'aprenentatge lingüístic, perquè inclou els aspectes pragmàtics i no lingüístics que tan importants són a l'hora de desenvolupar-lo.

A més, els innatistes van una passa més enllà del constructivisme, ja que consideren que la interacció amb l'entorn és important però no exclusiva per adquirir el llenguatge, sinó que és necessari un acompanyament i interacció de l'infant amb l'adult. Segons Jiménez (2010), l'infant, des del model interaccionista, és actiu pel que fa al seu aprenentatge del llenguatge, però alhora adaptatiu perquè es troba sotmès al context lingüístic que l'envolta i en el qual viu.

Per aquest motiu, és important tenir present el concepte de Zona de Desenvolupament Pròxim (ZDP), on l'infant necessita l'adult per arribar als coneixements que aquest ja coneix perquè l'ajudi a descobrir-los i resoldre els seus dubtes, ja que el nin no pot fer-ho per ell mateix. Per això, segons Jiménez (2010), és tan important tenir en compte el context de l'infant des d'aquest enfocament.

Vygotski, diu Jiménez (2010), entén el desenvolupament cognitiu a partir de la interacció de l'infant amb els adults i les persones del seu entorn, on l'infant aprèn a través de les converses i interaccions amb els altres, que li serveixen per desenvolupar les seves habilitats cognitives, entre elles, la del llenguatge com a eina fonamental.

Bruner agafa la teoria de Vygotski i entén el llenguatge com un constituent del desenvolupament cognitiu, i aquest ha de ser entès des del context cultural i relacional de l'infant (Jiménez, 2010). L'enfocament sociohistòric de Vygotski, explica l'autor, planteja la parla des de dues funcions principals:

- La funció interpsicològica o social, en la qual trobam un intercanvi entre les persones del context de l'infant.
- La funció intrapsicològica o interna del llenguatge, que és l'eina de construcció i elaboració de pensaments pel que fa a l'acció.

El desenvolupament interpsicològic esdevé desenvolupament intrapsicològic a partir de la interacció de l'infant amb l'adult, ja que aquest li proporciona eines culturals pròpies del seu entorn, ja siguin físiques o simbòliques, des d'objectes fins a signes o codis. "Para Vygotski la función del lenguaje es planificar y ayudar al pensamiento a construirse y a elaborar la respuesta para la solución de problemas" (Jiménez, 2010, p. 110).

4.2.3. El desenvolupament dels components del llenguatge

4.2.3.1. El desenvolupament fonològic

El desenvolupament fonològic té lloc des del moment en què l'infant neix, quan emet els primers sons per expressar-se, i dura aproximadament fins als quatre anys.

Els nadons, des del seu primer mes de vida, com explica Jiménez (2010), són capaços de distingir els fonemes de la parla humana, i a més mostren preferència cap aquests vers altres sons. També emeten crits i gemecs per comunicar les seves necessitats.

Com exposa l'autor, a partir dels tres mesos, ja trobam sons guturals i, cap als sis, la repetició de síl·labes o *balboteig*.

Als vuit-nou mesos, el nadó ja produeix formacions de paraules a partir de la repetició de síl·labes, normalment relacionades amb aspectes del seu entorn i que coneix, anomenades *protoparaules*, que constitueixen el pont entre les produccions prelingüístiques i les lingüístiques.

De l'any fins a l'any i mig solen conèixer fins a unes cinquanta paraules, que expressen a partir de reduplicacions o assimilacions de sons. A partir dels divuit mesos, les produccions són cada vegada més elaborades fins que als quatre anys ja gairebé poden pronunciar totes les vocals i consonants (la "r" i la "z" normalment són les darreres en pronunciar-se correctament). És en aquesta edat que se solen adquirir la majoria de sons de la parla, fins que cap als cinc o sis anys els infants ja fan més conscients les diferències que suposa el canvi d'una grafia a una paraula canviant-ne el significat i també tenen més consciència de l'estructura fonològica de les paraules.

Les característiques del procés d'adquisició fonològica més importants a recalcar dins l'etapa infantil serien, segons Jiménez (2010), en primer lloc que els fonemes simples s'aprenen pel següent ordre: nasals, oclusius, fricatius, líquids i vibrants. També que l'estructuració de les síl·labes es sol fer a partir de la reducció de grups de consonants i diftongs i l'absència de vibrants múltiples.

D'altra banda, cal recalcar també la simplificació d'estructures sil·làbiques per altres de més senzilles, aplicant reduccions, reduccions d'un diftong a un element, la pèrdua del segment final de la paraula i l'omissió de síl·labes inicials àtones.

4.2.3.2. El desenvolupament semàntic

Jiménez (2010) exposa que, segons Nelson (1988, citat per Acosta i Moreno, 1999), podem diferenciar una sèrie d'etapes per explicar el desenvolupament semàntic infantil:

- **Etapa prelèxica** (de deu a quinze mesos): trobam unes emissions anomenades per Nelson *preparaules*, expressions amb intencionalitat comunicativa que emeten els infants, però que no tenen encara una entitat pròpia, convencionalitat ni arbitriietat, sinó que serveixen per compartir les seves vivències segons la seva experiència, associant-les a objectes o situacions. Solen anar acompanyades d'expressions i gestos.
- **Etapa de símbols lèxics** (de setze a vint-i-quatre mesos): A aquesta edat l'infant augmenta considerablement el seu vocabulari per referir-se al seu entorn. L'infant té la necessitat d'etiquetar allò que coneix i de comunicar-se i fer-se entendre de cara als altres. D'aquí mateix neixen dos processos molt comuns dins aquesta etapa: la *sobreextensió* i la *infraextensió*.

La *sobreextensió* es caracteritza per ampliar el camp semàntic de la paraula, incloent més elements dels que tocarien dins el seu significat (ex: dir "guau" a tots els gossos). En canvi, la *infraextensió* es troba caracteritzada per anomenar un objecte que és proper a l'infant, però no aplicar aquest mateix nom als altres que són iguals (ex: l'infant diu "gos" al seu, però no als altres).

- **Etapa semàntica** (de denou a trenta mesos): la mitjana de paraules adquirides en aquesta etapa és d'unes cinquanta, augmentant molt a mesura que ens acostam al final de l'etapa. Els infants comencen a fer construccions de frases de diverses paraules, que normalment només expressen una relació semàntica en cada ocasió.

A partir dels trenta mesos, l'infant utilitza varietat de categories, de manera que fa més combinacions de paraules a les seves oracions. Més endavant, a partir dels tres anys, els fenòmens anomenats anteriorment (*sobreextensió* i *infraextensió*) ja desapareixen, i apareixen la sinonímia, l'antonímia i la reciprocitat, perquè l'infant estableix relacions entre els significats de les paraules.

Cap als tres o quatre anys, trobam que les preposicions, les conjuncions, els adjectius i els pronoms van apareixent cada cop més en el vocabulari infantil, així com els connectors en el discurs.

4.2.3.3. El desenvolupament morfosintàctic

Com explica Jiménez (2010), cal recalcar que l'ús sistemàtic dels morfemes així com l'estructura gramatical correcta es produeix al llarg del desenvolupament morfosintàctic, de manera que l'aparició inicial dels morfemes i d'algunes estructures gramaticals a la parla de l'infant no signifiquen que aquest els domini. L'autor explica les diferències que trobam pel que fa al desenvolupament morfosintàctic observant l'evolució de les capacitats dels infants en els diferents mesos d'edat:

A partir dels divuit fins als trenta mesos, van apareixent les produccions de dos elements en lloc de dues paraules amb una pausa. També les primeres negacions i interrogacions, on l'infant fa a saber el que no vol (per exemple, “no aigua”) o demana el perquè o què són les coses que l'envolten (“per què això?”). D'aquesta manera, observam l'aparició d'oracions de dues paraules, encara que es trobin incompletes.

Dels vint-i-quatre als trenta mesos, trobam les primeres seqüències de tres elements, fins que cap al final dels trenta mesos l'infant ja fa ús del subjuntiu i dels complements adverbials, així com acaba d'interioritzar les oracions simples amb pocs errors de concordança. Fins i tot forma oracions negatives i interrogatives senzilles.

Dels trenta mesos fins els cinquanta-quatre, trobam un procés d'expansió gramatical, on l'infant inclou més elements als enunciats, que són més llargs: articles determinats, algunes preposicions, pronoms i adverbis. També formen oracions interrogatives mesclant l'ús de pronoms i amb concordança de persona i nombre entre el subjecte i el verb.

Des dels tres anys i mig, comencen a aparèixer les oracions subordinades de relatiu i gran varietat de categories lingüístiques. Finalment, a partir dels quatre anys i mig trobam que el desenvolupament morfosintàctic es troba en un punt on l'infant domina les estructures sintàctiques de diferents tipus i ja elabora un discurs connectat i comprensible.

4.2.3.4. El desenvolupament pragmàtic

A l'etapa infantil (dels zero als sis anys), trobam les primeres formes i la base de l'aspecte pragmàtic del llenguatge de l'infant, que anirà perfeccionant i incorporant-hi noves eines a mesura que creixi i adquireixi més experiència i coneixements. Així i tot, és important conèixer com és aquest primer desenvolupament i quins canvis va experimentant l'infant durant el procés. Jiménez (2010) explica que es va adquirint de la següent manera:

Primerament, trobam que cap als tres anys, l'infant ja estableix un torn de paraula relativament prolongat, on tenen en compte l'interlocutor per tal que pugui entendre el seu missatge.

A partir dels tres i quatre anys, l'infant pren consciència progressivament dels matisos socials de les converses, i utilitzen frases clares i ben construïdes. A poc a poc aprenen a adaptar el seu registre segons amb la persona que parlen, per exemple establint diferències comunicatives entre un infant i un adult. Dels tres anys als quatre trobam una diferència important pel que fa a la dimensió afectiva, ja que l'infant mostra una tendència a parlar més dels seus sentiments amb els altres.

Així i tot, als cinc anys encara trobam certes dificultats en l'adaptació a la situació comunicativa, per exemple a l'hora de fer peticions de manera directa o indirecta, o en fer aclariments, ja que molts cops recorren a les repeticions o les imitacions.

Des dels cinc o sis anys fins als set o vuit, trobam que la maduresa pragmàtica evoluciona, de manera que l'infant va incorporant nous canvis a les seves estratègies per a la conversa: comença a col·locar la informació nova a final de la frase, analitza narracions i històries, etc.

Cal entendre que el desenvolupament d'aquest aspecte de la parla és molt complex i, per tant, és molt positiva una estimulació per part de l'adult, que proporcioni unes condicions òptimes a l'infant per tal que pugui practicar la seva expressió en un context on es senti segur i escoltat.

D'aquesta manera, si acompanyam l'infant a expressar-se i elaborar narracions adaptant-les al seu moment de desenvolupament i el seu ritme, afavorirem la progressiva millora d'aquest àmbit i li donarem eines molt útils per a la seva pròpia expressió oral i comunicació social.

5. LA RELACIÓ ENTRE EL VINCLE AFECTIU I EL DESENVOLUPAMENT LINGÜÍSTIC EN LA INFÀNCIA

5.1. La parla materna i l'adquisició del llenguatge

Les situacions comunicatives, que tan riques poden ser per afavorir el desenvolupament del llenguatge de l'infant, tenen una sèrie de característiques que les fan diferents de les converses entre adults, proporcionant un context especial per l'aprenentatge de l'infant. Aparici i Noguera (2012), parlen de les característiques que aquestes situacions comunicatives i de la seva importància dins el marc de desenvolupament lingüístic infantil.

En primer lloc, el *motherese* o parla adreçada als infants, és aquell registre de la llengua que els adults normalment utilitzen quan es dirigeixen als infants per comunicar-s'hi, que té una sèrie de característiques pròpies: un to elevat, diferents entonacions, emfatització de paraules, exageració de pauses i paraules, vocabulari i estructures simples, etc. Tots aquests aspectes faciliten l'enteniment al nadó i el fan conscient de la conversa, a més de proporcionar-li ajuda per a la descodificació i la segmentació.

També trobam les *protoconverses*, aquelles interaccions en les quals la mare del nadó li parla i fa pauses encara que aquest no parli, ja que també interacciona amb aquesta mitjançant somriures o gestos, als quals la mare torna a respondre. D'aquesta manera, es reproduïxen els ritmes d'una conversa convencional i es manté l'atenció a les paraules i als torns de parla, durant els moments de la rutina de l'infant. Com expliquen Aparici i Noguera (2012), si exposam l'infant al llenguatge n'afavorim l'adquisició. Durant aquestes converses, l'adult interpreta les reaccions del nadó i els dona significat, atribuint intencionalitat a la conducta de l'infant.

A més, existeix una sincronia entre les habilitats que va adquirint l'infant i el comportament de l'adult (Aparici i Noguera, 2012), ja que aquest es va adaptant al moment evolutiu de l'infant i modifica la seva actitud per relacionar-s'hi i parlar-hi. Cada cop l'infant adquireix noves eines per comunicar-se amb l'adult i ell respon amb referències més concretes pel que fa al temps, preguntes, correccions, etc. de les composicions de l'infant.

Com explica Simón (2006), el llenguatge de la mare s'adapta al moment evolutiu de l'infant, tant sintàctica com semànticament, tenent en compte les necessitats i interessos del nadó. D'aquesta manera, segons el grau de desenvolupament que presenti l'infant, la mare es comunicarà de manera més o menys senzilla i fent èmfasi en aspectes diferents del seu llenguatge i modificant-lo, fent-lo més difícil de manera progressiva així com el nadó creix i es desenvolupa i afegint nous elements als enunciats.

S'ha plantejat que aquest tipus de llenguatge que els adults adrecen als infants, i també determinats comportaments de l'adult amb l'infant que està adquirint el llenguatge, tenen un paper important com a factor explicatiu d'aspectes d'adquisició lèxica, sintàctica, pragmàtica i, fins i tot, d'habilitats discursives. (Aparici i Noguera, 2012, p. 39)

Tal com diu Simón (2006), els sons que emet el nadó són el seu mitjà per a comunicar-se amb l'adult, ja que a través del plor i el balboteig fa saber les seves necessitats al seu cuidador, així com el seu estat d'ànim. Ninio i Bruner, explica l'autor, varen descobrir que aquestes interaccions estableixen una bastida per al desenvolupament lingüístic de l'infant.

D'aquesta manera, el llenguatge que utilitza l'adult per comunicar-se amb el nadó es basa en millorar la producció del llenguatge de l'infant. Per tant, podem afirmar que l'exploració de l'entorn per part de l'infant no és suficient per desenvolupar la capacitat del llenguatge de l'infant, sinó que és necessària una estimulació per part de l'adult mitjançant el mateix llenguatge.

El desarrollo cognitivo es insuficiente para explicar tanto el inicio del lenguaje como el desarrollo del mismo, ya que, aunque los seres humanos poseamos una capacidad innata para aprender el lenguaje, su desarrollo y formación sólo será posible si existe un contexto social en torno al niño, que le brinde el adecuado input lingüístico para que este, de modo activo, construya progresivamente su lenguaje. (Simón, 2006, p. 203)

Simón (2006) recupera dos estils de parla materna detectats a altres estudis, que són la parla *receptiva* i la *poc receptiva*, dels quals deriven dos possibles estils d'adquisició del llenguatge per part de l'infant, que es classificarien en *referencials* i *expressius*. L'autor estudia la interacció entre la mare i fill mitjançant la lectura d'un conte per comprovar si els fills de mares receptives mostren característiques més referencials i els fills de mares poc receptives característiques de l'estil expressiu.

En primer lloc, segons la classificació establerta per Nelson, com explica l'autora, les mares *receptives* parlen als seus infants sobre els objectes que els agraden, acceptant les diferents emissions que va fent l'infant i estant atentes a donar resposta a la necessitat d'atenció de l'infant, quan aquest espera una resposta o demana la seva atenció. En segon lloc, les mares *poc receptives* són aquelles que tenen un comportament més directiu, de manera que semblen imposar el focus d'atenció a l'infant i se centren en la seva conducta, en lloc d'estar atentes a les seves respostes verbals (Simón, 2006).

Nelson, segons explica Simón (2006), també va classificar el llenguatge emès per l'infant durant les primeres etapes d'adquisició del llenguatge, en el qual trobam diferències en el vocabulari i els enunciats que formen.

Per una banda, els infants *referencials* mostren una preferència pels noms propis i dels objectes que aquests coneixen, així com pels verbs i els adjectius (paraules de contingut). Tenen tendència a construir enunciats en els quals el subjecte està format per noms concrets, però no se solen observar les frases de continguts generals o fetes. A més, se solen interessar més pels aspectes ambientals que no pels personals. Comencen aprenent els aspectes més concrets de la llengua, són més analítics i assimilen formes individuals que es refereixen a objectes concrets. Per a aquests infants, el llenguatge és, a més d'un instrument comunicatiu, un mitjà d'ús conceptual que serveix per aprendre coses sobre l'entorn.

D'altra banda, els infants *expressius* utilitzen paraules i construccions amb un sentit més general i que es troben relacionades amb el context, com per exemple els pronoms i els adverbis. A més, vocalitzen de manera menys clara i utilitzen sovint frases fetes per expressar-se, formes globals i més generals. Es fixen més en les relacions personals i les accions que duen a terme les persones que no en la part ambiental. Utilitzen el llenguatge com a mitjà per fer-se entendre amb els altres, per aconseguir l'objectiu proposat (Simón, 2006).

Els resultats de l'estudi confirmen les hipòtesis de l'autor, perquè es compleix la relació entre els estils de parla materna i el posterior desenvolupament lingüístic dels seus infants, segons les classificacions establertes per Nelson.

D'aquesta manera, l'autor explica:

La actividad de la madre en relación a la competencia comunicativa del niño y su modo de interaccionar con él marca no sólo su modo de aprender, sino que estructura su modo de concebir el lenguaje, como instrumento comunicativo, o como medio de aprendizaje conceptual. (Simón, 2006, p. 213)

Destacam el paper de la mare dins la importància de l'estimulació del llenguatge i la parla de l'infant perquè en la majoria d'ocasions és la primera persona amb la qual el nadó estableix un vincle afectiu i la que hi passa més temps, per aquest motiu les investigacions se centren molt en aquesta relació mare-fill, que sol mostrar unes característiques lingüístiques concretes i constants en la majoria de casos.

D'aquesta manera, com a persones adultes, hem de ser conscients de la importància de les interaccions amb els infants i de la qualitat que hi aportem, ja que es tracta de moments d'aprenentatge molt significatius i que tendran un impacte en el desenvolupament de l'infant i en la seva progressiva adquisició del llenguatge.

5.2. Conseqüències dels diferents tipus de vincle en el desenvolupament del llenguatge

Com explica Ara (2012), el vincle establert entre l'infant i el seu cuidador principal determina el seu desenvolupament i li serveix per a regular el seu sistema emocional, establir les bases per al seu comportament social i per a desenvolupar la seva funció cognitiva.

Si ens centram en la funció cognitiva, com diu Ara (2012), a través del vincle, l'infant desenvolupa la seva capacitat simbòlica, primerament descobrint les emocions a través de la interacció amb l'adult. Aquestes emocions, amb el temps, passen a formar les representacions

mentals de coses, imatges i paraules. Cal destacar el moment dels vuit mesos d'edat, que és quan té lloc la *permanència de l'objecte* (Piaget, 1975, citat per Ara (2012), quan l'infant és conscient que els objectes no deixen d'existir quan no els pot veure. Tot aquest procés deriva finalment en l'organització mental feta de llenguatge i paraules i en el desenvolupament de la capacitat simbòlica, com ara la utilització del llenguatge, la imitació diferida i la imaginació (Ara, 2012).

Así, desde el inicio y gracias a la dedicación de las figuras de apego se genera la capacidad para representar la realidad a nivel mental y actuar sobre esta a través de operaciones mentales cada vez más complejas. Esta capacidad es la base de los procesos cognitivos básicos: atención, memoria, percepción, capacidad de análisis y síntesis, razonamiento abstractivo. Todos estos elementos son indispensables para el desarrollo del pensamiento, el aprendizaje y la adquisición de habilidades. (Ara, 2012, p. 10)

L'afectivitat, segons Piaget, és la font de la intel·ligència, i una no pot existir sense l'altra. D'aquesta manera, les condicions emocionals que viu l'infant, sobretot la carència afectiva, condicionarà el desenvolupament dels seus processos mentals i de la llengua, la comunicació no verbal i el seu discurs. Aquesta carència que viu l'infant si té manca de protecció, amor i seguretat, afecta el desenvolupament integral de l'infant: l'emocional, el psicològic i físic, així com totes les funcions d'adaptació que es donen dins la primera infància (Álvarez, 2019).

El llenguatge és un vehicle de comunicació importantíssim entre pares i fills en la primera infància, de manera independent dels seus orígens biològics, la competència lingüística només es pot adquirir mitjançant una interacció social intensa amb els altres éssers humans (Tomasello, 1992, citat per Van IJzendoorn et al. (1995)).

Multitud de investigaciones acerca del origen de lo humano resaltan el papel del desarrollo del lenguaje y el pensamiento abstracto en la encefalización y el aumento de nuestras capacidades cerebrales. Si ambos se consolidaron fue gracias a lo que esto nos

permió: la capacidad de relacionarnos y vincularnos con otras personas. (Ara, 2012, p. 7)

Per tal de fer un recull d'informació sobre els efectes del vincle afectiu en el desenvolupament del llenguatge, matèria en la qual se centra el present treball, he recollit una sèrie d'investigacions que estudien dita relació. Un cop presentades, els seus resultats es classificaran segons els tipus de vincle que condicionen aquests efectes sobre el llenguatge, ja siguin a partir d'un vincle segur o insegur.

Van IJzendoorn et al. (1995) realitzaren un meta-anàlisi sobre trenta-dos estudis per a comprovar si les hipòtesis fetes sobre la relació del vincle afectiu i el desenvolupament cognitiu realitzades des de la teoria del vincle són certes. Per comprovar-ho, es volia deduir sis hi havia una relació de la qualitat del vincle amb la intel·ligència i amb la competència lingüística.

Es va concloure que les diferències entre els tipus de vincle no suposaven una gran diferència pel que fa a la intel·ligència dels infants, però en canvi, els infants amb un vincle segur semblaven tenir una major competència lingüística que els infants amb un vincle insegur. Per tant, es va concloure que “el desenvolupament del llenguatge pareix veure's estimulat en el context d'un vincle segur, perquè aquests pares poden ser “millors mestres” i aquests infants “estudiants” més motivats” (Van IJzendoorn et al., 1995, p. 115).

No podem ignorar el fet que la competència lingüística i la cognitiva es troben relacionades, ja que les proves cognitives contenen inevitablement components lingüístics, però això no significa que la relació entre llenguatge i vincle estigui determinada únicament per diferències de nivell d'intel·ligència.

És a dir, amb aquest meta-anàlisi es va arribar a la conclusió que la qualitat del vincle que trobam entre un infant i els seus pares es troba íntimament relacionada al desenvolupament del llenguatge que tindrà l'infant. La qualitat de la relació també afecta al desenvolupament cognitiu (basat en les mesures de quocient intel·lectual (IQ) i quocient de desenvolupament (DQ)).

D'altra banda, Assous et al. (2018) realitzaren un estudi per estudiar la relació entre la qualitat del vincle afectiu i els trastorns del desenvolupament del llenguatge. Aquests poden afectar el llenguatge expressiu i receptiu, i moltes vegades es troben associats a comorbiditats psiquiàtriques i una mala interacció social. El desenvolupament del llenguatge implica les interaccions primerenques entre pares i fills, i la qualitat d'aquestes es reflecteix en la qualitat dels patrons de vincle de l'infant (Assous et al., 2018, p. 1).

Pensaven que els infants amb un trastorn de desenvolupament del llenguatge són més vulnerables a tenir comorbiditats psiquiàtriques, ja que tenen un risc més elevat de tenir un vincle insegur amb els seus pares. Per això, varen investigar els patrons de vincle dels infants amb trastorn del desenvolupament expressiu i expressiu i receptiu (Assous et al., 2018).

Els autors expliquen que el seu estudi tenia la finalitat d'estudiar la vulnerabilitat dels infants amb trastorn del desenvolupament del llenguatge de patir trastorns psiquiàtrics mitjançant la teoria del vincle. Han observat que l'autotransplantament de cèl·lules mare s'adapta bé a les característiques dels infants amb aquest trastorn, sobretot a la primera infància, on els tractaments tenen un percentatge més elevat d'eficàcia (Assous et al., 2018).

Per últim, Álvarez (2019), realitza un estudi que té com a finalitat esbrinar quina és la influència del vincle afectiu en el desenvolupament del llenguatge dels infants residents a la institució *Hogar para sus niños* d'Ecuador, ja que aquest país compta amb un 30% d'infants que no viuen amb els seus progenitors, i l'autora vol estudiar si trobem una relació entre els dèficits lingüístics que presenten els infants d'aquesta institució i el fet que no hagin pogut mantenir un contacte amb les seves famílies.

Per realitzar aquest estudi, investiga les condicions afectives de desenvolupament dels infants a aquesta institució, així com els efectes que es poden observar en els infants de la separació primerenca dels seus pares en el desenvolupament del seu llenguatge. D'aquesta manera, es podrà deduir si existeix una relació entre vincle i llenguatge (Álvarez, 2019).

5.2.1. Vincle segur i llenguatge

Van IJzendoorn et al. (1995) citen a Gersten et al. (1986), explicant que en les díades pares-fills, els pares són més capaços d'ensenyar als seus fills, ja que aquests es troben còmodes en l'entorn que els envolta i no es troben tan distrets pels aspectes de la situació que es puguin relacionar amb el vincle (encara que no tinguin a veure com a tal amb la tasca en qüestió). Això és a causa que tot procés d'aprenentatge té en certa manera característiques de demanda d'una situació estressant per l'infant, de manera que ha de gestionar la por a fracassar i a enfrontar-se a estímuls nous.

D'aquesta manera, si l'infant presenta un vincle segur amb els cuidadors, aquests poden tenir més èxit en el procés d'ensenyament-aprenentatge, perquè tendran una major sensació de seguretat i, per tant, s'afavorirà una major exploració autònoma de l'entorn, així com el comportament comunicatiu i les capacitats lingüístiques de l'infant.

Un equilibri entre vincle i exploració facilita que els infants explorin per la seva compta de manera autònoma durant més temps i de forma més exhaustiva, de manera que poden arribar a un nivell més elevat de competències cognitives, obtenint coneixements i habilitats dels nous entorns (Bretherton et al., 1979, citat per Van IJzendoorn et al. (1995)).

A mesura que l'infant creix, segons la hipòtesi del *vincle-exploració*, es va relacionant cada cop amb més persones fora del seu context familiar, de manera que aquest primer vincle establert amb els cuidadors principals pot obstaculitzar o bé estimular aquestes noves relacions, serà una base pels nous coneixements.

Els infants amb un vincle segur tenen relacions més harmonioses amb els seus amics i mestres, de manera que poden obtenir nous estímuls cognitius fruits d'aquestes noves relacions (Sroufe, 1983, citat per Van IJzendoorn et al. (1995)). Els autors expliquen que els infants amb un vincle afectiu segur solen estar més disposats a comunicar-se amb les seves figures d'aferrament, així com, conseqüentment, tenen més motivació per explorar i descobrir el llenguatge (hipòtesi del *vincle-exploració*).

Segons la hipòtesi del *vincle-cooperació*, els infants amb un vincle segur són més propensos a cooperar amb l'adult en una sèrie de tasques estandarditzades, de manera que sol tractar la

prova que se li fa com un joc amb l'avaluador. D'aquesta manera, el seu rendiment cognitiu serà major que el d'un infant insegur, perquè presentarien un nivell d'ansietat superior durant la prova, que inhibiria les interaccions necessàries que permetrien la correcta avaluació del test. Per tant, un infant amb vincle insegur tendria un rendiment inferior al que hauríem d'esperar en funció de les seves capacitats cognitives, de manera que l'infant amb un vincle segur tendria un rendiment coherent pel que fa a les seves capacitats (Van IJzendoorn et al. (1995).

En definitiva, els infants que han establert un vincle segur amb les seves figures d'aferrament, tendran una major autonomia i seguretat per explorar el seu entorn i interaccionar amb els iguals i els adults, ja que han viscut un equilibri entre seguretat i autonomia per part dels referents.

5.2.2. Vincle insegur i llenguatge

Com explica Ara (2012), que l'infant estableixi un vincle insegur desorganitzat o directament la ruptura del vincle amb el seu cuidador principal, farà que aquest tingui dificultats a l'hora de desenvolupar els processos mentals que permeten generar representacions mentals de conceptes o de relacions. És a dir, tindrà dificultats per distingir el real de l'irreal o fins i tot a ells mateixos dels altres, i també presentarà una pobra imatge o esquema corporal i tempo espacial.

Entre altres dificultats cognitives, afegeix Ara (2012), també trobem efectes negatius sobre els dos pilars del desenvolupament cognitiu infantil: l'àrea motriu i l'àrea del llenguatge. Cal destacar les implicacions del vincle insegur sobre el desenvolupament lingüístic que, com comenta l'autora, "en la evolución del proceso de comprensión y expresión del lenguaje con retraso tanto en la función pragmática como semántica del lenguaje" (Ara, 2012, p.13).

A més, l'infant no es sent segur per explorar el món de manera autònoma, de manera que el seu desenvolupament i activitat intel·lectuals es veuen directament afectats per aquesta relació insegura i inestable. D'aquesta manera, com explica Ara (2012), "Si en la etapa de 0 a 6 años se mantienen el retraso en ambas áreas, quedan afectados el acceso a la comunicación simbólica y la capacidad de aprender" (p.13).

Segons l'estudi realitzat per Van IJzendoorn et al. (1995), els infants amb un vincle insegur, es veuen menys propensos a interactuar amb els seus pares i fer-hi intercanvis verbals. Això pot fer que tinguin també una menor exposició a la competència lingüística d'aquests, que són els seus referents, ja que els pares d'infants que tenen un vincle evasiu o ambivalent solen estar menys disponibles per a respondre a les produccions verbals dels seus infants, de manera que es crea un cicle on l'infant rep poca motivació i una pobra competència lingüística (hipòtesi de l'*aferrament-ensenyament*).

A conseqüència d'aquesta manca d'interacció verbal amb els pares i figures de vincle, els infants amb un vincle insegur tenen una pitjor relació amb els seus companys i amb les persones que no són els seus pares, de manera que tenen un entorn lingüístic menys ric (hipòtesi de la *xarxa social*).

Quan la competència lingüística es mesura en el context de la interacció entre pares i fills, les deficiències socioemocionals dels nens en el context de la interacció entre pares i fills, el mal funcionament socioemocional dels nens podria retroalimentar la seva comunicació verbal en general, i el rendiment lingüístic dels nens insegurs en particular (Gersten et al., 1986, citat per Van IJzendoorn et al., 1995, p. 124).

Sobretot si ens fixam en els infants que presenten un vincle insegur-ambivalent, podem observar que el tipus de vincle afectiu de l'infant amb els pares afecta el seu desenvolupament cognitiu, ja que sembla que es troben relacionats amb un nivell més baix de rendiment cognitiu.

Els resultats obtinguts per Assous et al. (2018) en el seu estudi sobre la relació de la qualitat del vincle amb el trastorn del desenvolupament del llenguatge, mostren que els infants que tenen un trastorn del desenvolupament del llenguatge mixt (és a dir, expressiu i receptiu) tenen un vincle menys segur i més desorganitzat que els nins que presenten un desenvolupament normal.

Per tant, els autors opinen que seria molt important i recomanable que es dugués a terme una investigació de la qualitat del vincle dels infants que presenten trastorn del desenvolupament del llenguatge en les primeres etapes, per tal de poder adaptar i millorar les estratègies terapèutiques que podrien garantir una millora de la seva interacció social i benestar psíquic en el futur (Assous et al., 2018).

Assous et al. (2018), expliquen que tant les dificultats en el llenguatge com els patrons propis d'un vincle insegur podrien contribuir a l'alta prevalença de trastorns psiquiàtrics que apareixen després de la infància, ja que trobam una forta comorbiditat entre els símptomes psiquiàtrics i els trastorns del llenguatge associats a un vincle insegur amb els cuidadors principals.

Bowlby també va estudiar aquesta relació entre el vincle afectiu insegur i els trastorns psicològics, afirmant que existeix una gran tendència a patir trastorns psiquiàtrics derivats d'una mala relació amb els cuidadors principals, que marcarà la salut de l'infant i el seu posterior desenvolupament:

Aquellos que sufren trastornos psiquiátricos, ya sean de índole psiconeurótica, sociopática o psicótica, muestran siempre alteración de la capacidad de vinculación afectiva, que con frecuencia es tan grave como persistente. Aun cuando en ciertos casos esta alteración es claramente secundaria a otros cambios, en muchos es probablemente primaria y deriva de un desarrollo defectuoso que tuvo lugar durante una infancia transcurrida en un medio ambiente familiar atípico. (Bowlby, 1986, p. 94)

Els resultats de la investigació d'Assous et al. (2018), també mostren que els infants amb trastorn del desenvolupament del llenguatge tenen un vincle més insegur que la població general, amb una proporció elevada de vincles desorganitzats. Com que el vincle insegur s'associa amb un major risc de desenvolupar trastorns psiquiàtrics, els autors troben oportú investigar la qualitat del vincle d'aquests infants per tal d'adaptar i millorar les intervencions terapèutiques que s'ofereixen en aquests casos (Assous et al., 2018).

La comprensió del llenguatge és anterior a la seva expressió, que és fortament estimulada i pels cuidadors de l'infant amb el qual trobam un vincle segur. En el cas d'un vincle insegur, si els pares de l'infant no el comprenen, podem trobar una situació que es retroalimenta: els pares produeixen menys estimulació (verbal i no verbal) i s'anticipen moltes vegades a les necessitats dels fills, de manera que intenten adaptar-se a les dificultats de parla de l'infant.

Aquesta situació alimenta la dependència tant lingüística com afectiva de l'infant, de manera que es crea una major dependència de l'infant pels pares. De fet, l'experiència de separació és necessària dins el procés de desenvolupament del llenguatge, però es veu molt dificultada si l'infant cada cop es veu amb més dependència i, per tant, més problemes per separar-se dels seus pares. A més, aquests infants trobaran dificultats per expressar els seus sentiments i, per tant, establir relacions amb els altres, ja que els costa més expressar-se oralment (Assous et al. (2018).

Álvarez (2019) explica en el seu estudi sobre la relació entre vincle i llenguatge, que els infants que es trobaven institucionalitzats a l'orfanat *Hogar para sus niños* i que, per tant, havien sofrit una separació molt primerenca dels seus pares, presentaven carències en el seu desenvolupament lingüístic, per exemple un retard en l'aparició d'aquest, un vocabulari pobre i poc comprensible. A més, aquests infants presentaven altres problemàtiques en l'àmbit del seu desenvolupament integral, com una falta d'eines d'educació emocional i una mala gestió i expressió dels seus sentiments.

Les conclusions que Álvarez (2019) extreu del seu estudi, són que s'observen dèficits significatius en el desenvolupament del llenguatge del cinquanta per cent dels infants residents a la institució *Hogar para sus niños*, que es troben en el període lingüístic i prelingüístic. Si ho relacionam amb la teoria del vincle de Bowlby, podríem afirmar que aquestes carències són degudes a la falta d'un aferrament segur amb l'adult, perquè és qui hauria de proporcionar un ambient ric i estable per al desenvolupament integral de l'infant (Álvarez, 2019).

Per tant, després de comparar els resultats d'aquestes investigacions que relacionen el vincle amb el desenvolupament llenguatge infantil, arribam a la conclusió que els infants que presenten un vincle insegur amb els cuidadors principals, tendran a la llarga una sèrie de dificultats per expressar-se amb l'entorn i amb les persones, així com un impacte en l'àmbit cognitiu, social i psicològic que afectarà el seu desenvolupament integral, provocat per una falta de seguretat en les seves figures d'aferrament.

5.3. Pràctica docent i desenvolupament del llenguatge

Després d'haver estudiat la importància del vincle afectiu i la seva incidència en el desenvolupament lingüístic, crec que és fonamental tenir en compte una sèrie d'estratègies per fomentar un vincle segur amb els infants des de l'escola, com a educadors, perquè no podem oblidar que som el segon context més important de referència per als infants i que aquests també vinculen amb nosaltres.

D'aquesta manera, si tenim en compte la teoria del vincle com a base per aplicar les altres estratègies més referents a l'àmbit d'estimulació del llenguatge, fomentarem un clima saludable i ric per al desenvolupament integral dels infants, no només fent incidència a la millora de la seva expressió lingüística, sinó també a les seves relacions socials, autonomia i autoestima.

En primer lloc, com explica Guerrero al seu llibre *Educar en el vínculo* (2020), hi ha d'haver un equilibri entre protecció i autonomia. És a dir, cal tenir en compte les necessitats individuals de cada infant per respondre a elles amb un major grau de protecció o d'autonomia, en funció del que necessitin segons la seva etapa de desenvolupament (els infants més petits normalment necessiten un major grau de protecció i aquest va disminuint a mesura que ens apropam a l'adolescència), i segons el seu estat emocional.

També és important mirar als infants des del respecte i la tendresa, amb una mirada incondicional, que els transmeti que no són jutjats, sinó compresos i acompanyats en tot moment, i que el seu valor davant els nostres ulls no depèn del "bé" o "malament" que fan alguna cosa, sinó per com són ells per dins. A més, nosaltres com a adults tampoc som perfectes, ens podem mostrar vulnerables i ser un referent per a ells a l'hora d'expressar-nos lliurement sobre els nostres pensaments i emocions (Guerrero, 2020).

Com diu l'autor, si ens mostrem disponibles i accessibles per als infants, se sentiran escoltats, representats i entesos, disposats a respondre a les seves necessitats i interessos i a acompanyar-los en el seu procés de desenvolupament.

Un altre aspecte a tenir en compte és la nostra actitud davant l'error, l'hem de concebre com una part del procés d'ensenyament-aprenentatge, no des d'una perspectiva negativa, sinó com

una oportunitat per aprendre dels nostres errors i poder millorar, des d'una actitud tranquil·la (Guerrero, 2020).

L'àmbit afectiu té un paper molt present dins l'Educació Infantil, ja que l'educador és responsable d'acompanyar els infants en els primers anys del seu aprenentatge. Per això, és fonamental tenir present el clima socialitzador, especialment en el cas dels infants que presenten un vincle insegur o que es troben en estat de risc, ja que serà responsabilitat del mestre proporcionar-los un clima segur i òptim per poder respondre a les seves necessitats i facilitar-ne el desenvolupament (Álvarez, 2019).

La mateixa autora explica:

El docente debe ser empático, construir vínculos afectivos, dar respuestas adecuadas y a tiempo para lograr que el alumno progrese satisfactoriamente a pesar de las situaciones de riesgo de exclusión social que haya podido experimentar, estimular estas capacidades potenciales desde la primera infancia contribuye a formar niños y niñas socialmente competentes, beneficiarios de destrezas para la vida. (Álvarez, 2019, p. 42)

Com s'ha anat esmentant al llarg del present treball, el context relacional de l'infant condiciona el seu desenvolupament del llenguatge, ja que és a través del seu entorn lingüístic que va adquirint estratègies de comunicació i consolidant nous aprenentatges.

Per tant, com a docents, som responsables de garantir un context ric per a aquest desenvolupament de l'infant, que li permeti tenir uns bons referents lingüístics i varietat de situacions comunicatives on pugui expressar-se i enriquir els seus coneixements i experiències de la mà dels seus companys i també de l'adult.

Podríem dir, d'aquesta manera, que és una responsabilitat docent conèixer estratègies per observar, acompanyar i guiar els processos de l'infant en l'adquisició del seu llenguatge, de manera que puguem compensar les possibles mancances o dificultats que aquest tingui al seu context familiar o proper, o acompanyar-lo i refoçar-lo. L'escola té una important funció

compensatòria i és també tasca del mestre oferir un ambient enriquidor i favorable per a l'infant a l'escola.

Cal entendre que cada infant té el seu propi ritme i els seus propis interessos, que s'han de tenir en compte per no forçar aprenentatges per als quals pot no estar preparat. Hem d'entendre el moment evolutiu en el qual es troba l'infant per actuar en conseqüència, així com ser respectuosos amb la seva pròpia situació personal.

A més, la millor forma de tractar el llenguatge des de l'escola infantil és de manera transversal, entenent el llenguatge i la comunicació de l'infant com un pilar del seu desenvolupament i que podem tractar des de totes les àrees, ja que l'infant es comunica i s'expressa amb el seu entorn de manera natural i espontània.

De un lado interesa observar el lenguaje en cada niño individualmente, pero también cómo es su evolución en su relación con otros, con su mesa de trabajo y con el gran grupo de clase, su expresión en diferentes contextos, llevando a cabo distintas tareas, etc. Por otro lado, el aula de clase de infantil se presenta como un lugar privilegiado para la detección de posibles problemas articulatorios, de expresión, emocionales, neurológicos, etc. (Jiménez, 2010, p.118)

Com a educadors, tenim la sort i la responsabilitat de tenir un context privilegiat, com diu Jiménez (2010), per a l'observació i detecció de possibles trastorns o dificultats de l'infant amb relació al llenguatge, de manera que podrem treballar de la mà d'altres especialistes per ajudar aquests infants a trobar les millors estratègies per al seu aprenentatge. Un cop aquests professionals duen a terme un diagnòstic i un pla individualitzat, des de l'aula podem complementar la seva acció amb mesures per enriquir els seus avanços.

Tal com diu Álvarez (2019), cal entendre la importància del docent d'estimular el llenguatge dins l'escola, entenent el procés de manera adaptada i individualitzada a cada infant, per respondre a les seves necessitats i ritmes individuals. D'aquesta manera, donarem eines als infants perquè puguin tenir bones relacions socials i expressar-se amb el seu entorn.

El desarrollo del lenguaje es constante, contextualizado y activo, siendo las personas de su entorno las idóneas para incitar al conocimiento de este ya que la interrelación del niño con su entorno lingüístico es trascendental para la adquisición y el correcto aprendizaje del lenguaje. (Álvarez, 2019, p. 50)

A més, també hauríem de tenir en compte, com diu Álvarez (2019), que les competències comunicatives s'haurien de treballar des de la primera infància mitjançant una metodologia respectuosa, que cregui en la importància de donar eines als infants per resoldre conflictes i expressar les seves emocions i idees per a fomentar una societat més humanitària i democràtica.

5.3.1. Estratègies per estimular el desenvolupament del llenguatge dins l'aula

Encara que és cert que la millor manera de treballar el llenguatge des de l'escola és de manera transversal, hi ha certes estratègies que podem aplicar que seran d'ajuda per afavorir noves possibilitats i situacions d'aprenentatge per als infants de manera més concreta, sempre respectant el seu moment maduratiu i aprofitant els interessos que puguin tenir perquè es tracti d'un aprenentatge més significatiu.

Jiménez (2010), proposa activitats basades en l'exploració dels sons a través del joc, mitjançant jocs de paraules, ritmes, música o instruments (des de la parla mateixa fins a instruments musicals), que poden ser de gran ajuda per començar a discriminar sons diferents i anar adquirint més consciència fonològica.

Per aquest motiu, podria ser d'utilitat anar introduint cançons durant el curs, ja que la música i les cançons ens permeten treballar molts aspectes alhora que poden ser de gran ajuda per estimular el llenguatge, com per exemple l'articulació i la fonologia de les paraules, introduir nou vocabulari, treballar el ritme i la melodia i la memòria. D'aquesta manera, en funció del moment de l'any, tenint en compte les estacions, les festes culturals, els temes d'interès dels infants, etc. podrem treballar tots aquests aspectes amb els infants, a partir del joc i del propi cos. A més, les podem acompanyar de percussió amb el cos o de moviments que segueixin la línia de la cançó, per relacionar el so amb el moviment.

També cal mencionar la importància que tenen petites accions com ara explicar allò que han fet el cap de setmana, de manera que hagin de dur a terme una narració. Per aquest motiu, és molt útil utilitzar l'assemblea com a moment de cohesió de grup i com a oportunitat per convidar els infants a la conversa, per exemple al moment de l'arribada a l'escola, que és un moment tranquil. Podem seure en cercle a terra, de manera que ens puguem veure tots les cares, i parlar amb els infants de quin temps fa, quin dia de la setmana és, qui ha vingut a l'escola, què han fet el dia anterior, etc.

El més important és deixar el paper protagonista a l'infant perquè aquest tingui un moment i un entorn segur per expressar-se amb els iguals i amb l'adult, on tingui una oportunitat de narrar i explicar alguna cosa en veu alta i sigui escoltat. També es tracta d'un moment que permet una observació molt rica per al mestre d'aspectes com la producció fonològica i l'estructuració del discurs de l'infant.

Un altre recurs que podem utilitzar per treballar aquests aspectes és el moment del conte. Es podria crear una rutina que formi part del dia a dia dels infants, com a tancament del dia i assemblea de comiat, explicar un conte abans de marxar. També en rotllana per afavorir un clima càlid d'escolta i permetre el contacte visual. Aquesta activitat permet que plantegem preguntes que convidin a la reflexió per part dels infants, parlar sobre la història i les conclusions que en treim, amb preguntes com: *Què ha passat a aquesta història? Quins personatges hi havia? Com es sentien (contents, tristos, enfadats...)?, Us ha agradat? Això us ha passat alguna vegada a vosaltres?*

Amb aquestes preguntes, convidam els infants a pensar i expressar el que han entès, treure les seves pròpies conclusions, vincular la història amb les pròpies vivències, utilitzar noves estructures semàntiques i vocabulari i també a respectar els torns d'espera propis de la parla i la comunicació, així com l'escolta.

D'aquesta manera, podem aprofitar per treballar l'educació emocional de manera transversal, on els infants tenen una ocasió per expressar les seves pròpies experiències, com se senten, etc. Fins i tot, podem proposar als infants que ells mateixos expliquin el conte qualche dia, triant una història que ells coneguin i explicant-la entre tots. Amb aquestes dinàmiques aconseguim fomentar un clima de cohesió de grup que pot fer que l'infant es trobi més segur i per tant més

obert a mostrar-se autònom i anar agafant més iniciativa cada cop per parlar i expressar-se amb els companys i el mateix adult.

Si volem dur aquests tipus d'activitats una mica més enllà, també és interessant fer dramatitzacions a l'escola en grup, de manera que els infants hagin de donar diferents matisos al to de veu i la parla (Jiménez). Per exemple, podem agafar com a referència un conte que hagi agradat molt als infants del grup-classe i posar-lo en escena, disfressant-nos i repartint els papers dels personatges, de manera que treballem la memòria, la narració en veu alta, l'expressió i la fonologia, a més de la part artística i escènica.

Per afavorir l'adquisició de nou vocabulari, Jiménez (2010), també proposa algunes alternatives per dur a terme des de l'àmbit escolar, que permetran un desenvolupament de l'expressió oral dels infants. Per exemple, pot resultar molt profitós i també molt engrescador per als infants fer sortides fora de l'aula a llocs d'interès de la ciutat, que permetin el diàleg entre els iguals i amb l'educador i també l'escolta activa, així com l'adquisició de vocabulari nou, ja que l'adult pot fer referència als objectes o conceptes nous que vagin sorgint. Podem proposar sortides culturals a la ciutat, com per exemple al teatre, al museu, o fins i tot anar al mercat a comprar. D'aquesta manera, afavorim el diàleg i l'escolta, l'adquisició de nous aprenentatges i vocabulari.

El més important és que les activitats tinguin una cabuda dins el dia a dia de l'escola i permetin flexibilitat, alternant joc en grup i individualment, que permetin l'observació dels infants en diferents àmbits (Jiménez, 2010).

6. CONCLUSIONS

Aquest treball de fi de grau ha estudiat la incidència de la formació del vincle afectiu de l'infant amb els seus cuidadors principals en el seu desenvolupament integral, ja que s'ha pogut comprovar que aquest primer vincle té una gran importància dins l'evolució de l'infant, tant en l'àmbit psicològic, com cognitiu i social.

D'aquesta manera, s'ha pogut conèixer el procés de formació d'aquest vincle durant els primers anys de vida i quina tipologia en trobam en funció de la relació de l'infant amb els cuidadors, podent fer una comparació d'aquests diferents tipus de vincle afectiu en el desenvolupament infantil, centrant-nos en el lingüístic.

Finalment, a partir de l'anàlisi i la reflexió sobre diferents estudis que investiguen dita relació, s'ha determinat la relació entre el vincle afectiu i el desenvolupament del llenguatge de l'infant, podent observar que el primer té una gran incidència en el procés de desenvolupament infantil i en la seva manera de relacionar-se i expressar-se amb el món que l'envolta, en funció de si es tracta d'un vincle segur o insegur.

7. BIBLIOGRAFIA

Álvarez, V. (2019). *Desarrollo del lenguaje en la primera infancia mediante el vínculo afectivo*. Editorial académica española.

Aparici, M., Noguera, E. (2012). Adquisició i avaluació del llenguatge. *Universitat Oberta de Catalunya*.

Ara, M. (2012). El vínculo de apego y sus consecuencias para el psiquismo humano. *Intercambios, papeles de psicoanálisis/Intercanvis, papers de psicoanàlisi*, 29, 7-17.

Assous, A., Borghini, A., Levi-Rueff, M., Rittori, G., Rousselot-Pailley, B., Gosme, C., Zigante, F., Golse, B., Falissard, B., Robel, L. (2018). Children with mixed developmental language disorder have more insecure patterns of attachment. *BMC Psychology*.

Bowlby, J. (1986). *Vínculos afectivos: Formación, desarrollo y pérdida*. Madrid: Morata.

Castillero, O. *John Bowlby: biografía (y las bases de su Teoría del Apego)*. Psicología y mente. Recuperat el 5 de maig de 2021 de:
<https://psicologiaymente.com/biografias/john-bowlby>

Gago, J. (2014). Teoría del apego. El vínculo. *Escuela Vasco Navarra de Terapia Familiar*, 11, 1-11.

Guerrero, R. (2020). *Educación en el vínculo*. Plataforma Actual.

Horno, P. (2008). *Curso de Actualización Pediatría*. Madrid: Exlibris Ediciones.

Jiménez, J. (2010). Adquisición y desarrollo del lenguaje. *Psicología del desarrollo en la etapa de educación infantil* (101-119). Ediciones Pirámide.

Lantarón, C. L. (2014). La importancia del apego en la etapa infantil. *Nuberos científica*, 2 (13).

Martínez, C. (2008). Desarrollo del vínculo afectivo. Introducción. *AEPap ed. Curso de Actualización Pediatría 2008. Madrid: Exlibris Ediciones* (299-301).

Simón, M. (2006). Relación entre el habla materna y la adquisición y desarrollo del lenguaje en el niño. *Mapfre Medicina, 17* (3), 202-215.

Uribe, M. (2012). Vínculo afectivo y sus trastornos. *MU Uribe, Vínculo Afectivo y sus Trastornos* (1-20). *Bilbao: CSMIJ Galdakao*.

Van IJzendoorn, M.H., Dijkstra, J., Bus, A.G. (1995). Attachment, Intelligence, and Language: A Meta-Analysis. *Center for Child and Family Studies, Leiden University, The Netherlands*.